

**POZIȚIA AUDITULUI INTERN FAȚĂ DE CONTABILITATE ȘI RAPORTARE
FINANCIARĂ ÎN CONTEXTUL MARILOR SCANDALURI FINANCIARE
CORPORATIVE ȘI AL CRIZEI FINANCIARE ACTUALE**

Maria Mirela DOBRE

Academia de Studii Economice, București

The paper is based on rules that change the financial effect involves increasing the role of internal control and accounting reform. We will try to argue the inseparable link between accounting and control, mutual influence between the accounting and internal control system, the detected significant corporate fraud in question, the relationship between control and accounting. Transparency and accounting policies used systems is guaranteed by internal control, internal audit and financial audit office. Investors' interest is, thus, the focus and concerns of the accounting profession (accountants and auditors) and internal auditors have a broader range of interest pertaining to risk management, including accounting. How users of accounting information from corporate developments and investment opportunities depends largely on the credibility of financial statements. The emphasis is on the role of internal audit quality assessment or quality management total quality management involves assessing the organization, including quality of accounting information provided by financial statements public. This raises the question prevailing quality management or quality management?

Introducere

Este evident că impunerea sau schimbarea unor limite sau reguli cu efect financiar presupune creșterea rolului controlului intern sau extern și reforma sistemelor de evidență contabilă. În cele de mai jos vom încerca să argumentăm legătura inseparabilă dintre contabilitate și control, influența reciprocă dintre contabilitate și control și audit intern, pornind de la menirea contabilității de a înregistra cronologic și sistematic realitatea economico-financiară și de la rolul controlului în îmbunătățirea activității.¹ În eventualitatea în care se verifică prin acțiuni de control intern, control extern, audit intern sau audit financiar extern, contabilitatea devine utilă managerilor și investitorilor sau altor utilizatori. Fraudele și erorile semnificative depistate prin aceste „filtre” de control pun cu atât mai mult în discuție relația dintre control și contabilitate:

- fie, controlul a fost ineficace și ineficient în condițiile în care contabilitatea a furnizat date suficiente și semnificative,
- fie, contabilitatea a fost limitată prin aria de aplicabilitate și nu a furnizat date suficiente și semnificative, deși controlul a fost derulat conform standardelor.

În aceste condiții, calitatea informațiilor contabile dă credibilitate contabilității și managementului, ceea ce se repercutează în decizii economice și financiare luate în cunoștință de cauză, nu neapărat prudente sau eficiente. Transparența sistemelor și politicilor contabile utilizate este garantată prin controlul intern, auditul intern și auditul financiar exercitat. Interesul investitorilor se află, astfel, în centrul atenției și preocupărilor profesiei contabile (contabili autorizați și auditori financiari) și a auditorilor interni, care au o arie de interes mai largă ce ține de managementul riscurilor, inclusiv contabile. Percepția utilizatorilor de informații contabile față de evoluțiile corporative și de oportunitățile de investiții depinde în mare măsură de credibilitatea situațiilor financiare.

În perioada ultimelor decenii și, mai ales, în perioada actuală, în governanța corporativă se pune accent pe credibilitatea managementului și a raportărilor financiare. Analistii și guvernării au ajuns la concluzia că marile scandaluri financiare și crizele financiare au fost influențate de calitatea managementului executiv în privința gestiunii riscurilor și de lipsa de transparență a raportărilor financiare. Astfel, s-a consolidat poziția organizațională a auditului intern funcție distinctă cu rol de asigurare și consiliere/consultanță a managementului în ceea ce privește riscurile. Accentul se pune pe rolul auditului intern de evaluare a calității managementului; or, calitatea managementului implică evaluarea calității totale a organizației, inclusiv calitatea informațiilor contabile furnizate prin situațiile financiare date publicității. Apare astfel întrebarea: ce prevalează – Managementul calității sau Calitatea managementului?

¹ *a se vedea:* Dicționarul Explicativ al Limbii Române / Sub red. lui I.Coteanu, L.Seche, M.Seche. - București: Univers Enciclopedic, 1996.

Metodologia cercetării

1. Rolul auditului intern în adăugarea de valoare la nivel organizațional

Auditul intern este activitatea independentă și obiectivă care dă unei entități o asigurare în ceea ce privește gradul de control asupra operațiunilor, o îndrumă pentru a-i îmbunătăți operațiunile și contribuie la adăugarea unui plus de valoare.² Auditul intern ajută organizația să își atingă obiectivele evaluând, printr-o abordare sistematică și metodică, procesele sale de management al riscurilor, de control și de guvernare a organizației, și făcând propuneri pentru a le consolida eficacitatea.

Evaluarea calității managementului executiv se realizează prin misiuni de asigurare și prin misiuni de consiliere. Se asigură *top management*-ul că *low management*-ul dezvoltă proceduri eficiente de control intern, de conducere și de management al riscurilor.

Auditul intern furnizează o serie de servicii organizației. Acestea acoperă o arie mare: de la ținerea contabilității, performanță, conformitate, sisteme de securitate și *due diligence audits*, la participarea la ședințele comitetelor consultative pentru selectarea celor mai noi soft-uri de contabilitate, la revizuirea periodică a regulamentelor de ordine interioară, la organizarea de cursuri de pregătire în control intern pentru noii manageri.

De aceea, autori dedicați acestei teme, precum **Larry Sawyer (1973)**, definesc funcția organizațională de audit intern ca fiind „ochii și urechile managementului” sau, mai mult, ar putea fi „ochii și urechile comitetului de audit”. Auditorul intern este denumit astfel pentru funcția sa internă și nu pentru calitatea de salariat, pentru că funcția poate fi externalizată, iar independența este profesională (de fapt) și nu formală (de drept). Natura internă este dată de natura operațiunilor auditate care sunt interne din punct de vedere organizațional, și nu de beneficiarii muncii auditorilor interni care pot fi și externi. Larry Sawyer arată că principalii beneficiari ai constatărilor de audit intern sunt managerii de vârf (*senior management*) și comitetul de audit. Însă, existența funcției ca interfață între manageri și mediul economic poate da asigurări chiar și furnizorilor și clienților privind credibilitatea informațiilor patrimoniale și financiare date publicității.

Rezultatele muncii auditorilor interni aduc un plus de valoare la nivelul organizației. De exemplu:

- directorii executivi sunt interesați de modul în care auditorii interni pot îmbunătăți prin recomandări eficiența și eficacitatea operațiunilor (decizii mai bune = costuri reduse și/sau avantaje economice viitoare = un plus de valoare);
- auditorii externi sunt interesați de auditul intern – ca de un control intern extins – care, dacă este efectiv și eficient, poate reduce extinderea procedurilor și testelor de audit financiar³ (proceduri de audit financiar restrânse = costuri nemajorate cu onorarii suplimentare de audit financiar = un plus de valoare);
- furnizorii și clienții sunt interesați de organizarea auditului intern sau de lipsa acestuia la partenerul de afaceri, presupunând că îmbunătățirea calității managementului are urmări în managementul calității și, implicit, creșterea calității produselor și serviciilor sau creșterea gradului de încredere comercială (existența funcției de audit intern = încredere în management = creșterea volumului tranzacțiilor = un plus de valoare).

2. Auditul intern, Contabilitatea și Informarea Financiară – factori conjugați de identificare, măsurare și raportare a riscurilor corporative

Principala misiune a auditorilor interni este să dea asigurări și consiliere conducerii despre credibilitatea și relevanța informațiilor entității și a controlului intern. Într-un mediu caracterizat de schimbări rapide, competiție la nivel global, noi forme organizaționale, îmbunătățirea permanentă a tehnologiei informațiilor, starea prezentă și trecutul recent sunt mai puțin importante, în timp ce oportunitățile și riscurile din viitorul imediat și chiar mai îndepărtat sunt mult mai importante. Se schimbă accentul funcției de audit intern de la „retrospectiv” la „perspectiv” („*counting the beans*” to *threats to strategies and processes for bringing beans to market and selling them at an acceptable profit*). Conform acestei abordări, directorii executivi (*chief executive officer-CEO*) ar trebui să se întrebe permanent dacă:

- ✓ este posibil ca mediul extern să amenințe obiectivele strategice de dezvoltare ale companiei?
- ✓ există factori care ar putea afecta comerțul în limite normale sau rezonabile?
- ✓ bunurile companiei ar putea fi furate sau deteriorate, depreciate?

² Norme de Audit Intern aprobate prin Hotărârea CAFR nr.88/apr 2007.

³ a se vedea: ISA 330 *Procedurile auditorului ca răspuns la riscurile evaluate*, parag. 22-47 Teste ale controalelor.

- ✓ raportările interne furnizează conducerii în mod adecvat nivelul amenințărilor privind bunurile, procesele și strategiile de dezvoltare?
- ✓ raportările externe sunt întocmite în conformitate cu standardele aplicabile, legile și reglementările în vigoare?

Toate aceste întrebări reflectă modul în care evenimentele realității economice pot amenința serios o firmă, ceea ce face obiectul managementului riscurilor (*enterprise risk management* – ERM) de către conducerea executivă și al monitorizării realizate de către funcția de audit intern (compartiment de audit intern, auditor intern sau firmă de audit intern).

Contabilii și auditorii interni sunt din ce în ce mai mult chemați să măsoare și să raporteze amenințările comerciale ale companiei. În ultimul deceniu, rapoartele financiare ale companiilor reflectă noile schimbări ale mediului economic prin:

- cerințe extinse privind transparența în informarea financiară a publicului, în legătură cu evaluarea riscurilor de către management;
- analize extinse ale managementului asupra situațiilor financiare (prin raportul administratorilor către acționari);
- creșterea transparenței senzitivității estimărilor contabile față de posibilele schimbări în bazele de evaluare (*fair value* poate avea diferite baze de evaluare: valoarea de piață sau tehnici specifice actuariale).

3. Contabilitatea, auditorii interni și riscurile

Toate aceste întrebări pun la un loc contabilitatea, auditorii interni și riscurile. Auditorii interni sunt specializați în identificarea și evaluarea riscurilor și exercită o monitorizare a gestiunii riscurilor de către management. Contabilitatea oferă în permanență subiectul riscurilor (active în depreciere, datorii actualizate, întârzieri în decontări) și valoarea contabilă. Problemele comune sunt următoarele:

1. Prima problemă este dificultatea de a măsura riscurile și amenințările care se definesc prin probabilitate și impact. Riscul are și fațeta oportunității ce nu trebuie ignorată și pierdută. Ambele trebuie măsurate, iar contabilitatea furnizează parametrii de evaluare prin unități monetare. Aici intervine rolul contabilității financiare și de gestiune, pentru că impactul riscurilor se măsoară în costuri care pot conduce la pierdere sau se măsoară în reduceri de venituri și, implicit, reducerea profitului. Este relativ ușor să se cuantifice vânzările trecute comparativ cu vânzările așteptate și să se stabilească dacă există riscul de pierdere sau oportunitatea de a obține profit. Toate obiectele de evidență contabilă pot fi amenințate sau, dimpotrivă, pot avea atașate oportunități ce așteaptă a fi evaluate din punctul de vedere al probabilității și al impactului patrimonial. Și datoriile sunt supuse riscului de apreciere (impact negativ) sau posibilității de depreciere (impact pozitiv). Rezultă că amenințările sunt diverse și probabile, așa încât în fiecare moment există multe probabilități sau combinații de probabilități, toate legate de activele și pasivele patrimoniale. Martorii valorii probabile a schimbărilor în structura patrimonială sunt contabilitatea financiară și contabilitatea de gestiune.

2. O a doua problemă este că riscurile se schimbă rapid și de multe ori nu este timp pentru a fi măsurate înainte de reconfigurare. Este evidentă nevoia de colaborare între cele două funcții organizaționale în lupta cu timpul și dinamismul schimbării.

3. A treia problemă este aceea că există riscul ca riscul să nu poată fi just sau corect evaluat, pentru că nu s-a materializat suficient sau a fost prevenit sau diminuat prin activități de control intern.

4. În sfârșit, nu există modalități fidele, standard sau naturale de măsurare a riscurilor de producere a evenimentelor legate de obiectele de evidență contabilă, așa cum se poate măsura o vânzare, o cumpărare a unui bun, o datorie sau o cheltuială. Diferența este că tranzacțiile (partida–livrarea și contrapartida–decontarea) de contabilizat sau cele contabilizate au numai o dimensiune cantitativ-valorică, pe când riscurile și oportunitățile legate de angajamentele contabile, ferme sau neferme, au două dimensiuni de măsurat, de estimat: probabilitatea și valoarea cantității, precum consecința patrimonială.

Dacă probabilitatea este mică și impactul este foarte mare, sau invers – impactul mic și probabilitatea mare, riscul este nesemnificativ și nu există decizii, măsuri, soluții de adoptat.

Dacă însă, atât probabilitatea, cât și consecința/impactul sunt importante, rezultă că riscul este semnificativ și urmează ca managementul să ia decizii, măsuri sau să adopte soluții de prevenire, diminuare până la un nivel controlabil sau de gestiune în cazul riscurilor reziduale. Rezultă că, în cel mai grav scenariu, riscurile trebuie gestionate și nu ignorate.

În acest context, controlul intern (de calitate, financiar preventiv etc.) are rolul de instrument al conducerii de a identifica și reduce impactul riscurilor. La rândul său, controlul intern este evaluat și monitorizat prin funcția de audit intern. Aici este cazul de a preciza că diferența între poziția controlului intern și poziția auditului intern este subordonarea și nivelul de comunicare. Astfel, controlul intern este subordonat conducerii executive, iar auditul intern – conducerii superioare și comitetului de audit, care este un comitet consultativ ce funcționează pe lângă administratori.⁴

Contabilitatea, la rândul ei, se modelează permanent pentru a prezenta o imagine fidelă în conturile anuale (inclusiv prin efectul gestiunii riscurilor ce poate genera venituri, cheltuieli, plăți, încasări, scăderi din gestiune, valorificări de active, venituri anticipate, cheltuieli anticipate). Este de discutat dacă provizioanele de riscuri și cheltuieli sunt instrumente de gestiune a riscului sau numai măsuri pasive de **asumare a riscurilor** pe rezultat, fie chiar și vremelnic, al impactului negativ.

O măsură de prevenire a riscurilor pure (fizice) este **transferul riscului** prin asigurare la o firmă de profil, contra unei cheltuieli minime.

Rolul cel mai important al ambelor profesii (contabili și auditori interni), dar și al conducerii, este să contribuie la o informare financiară cât mai fidelă și corectă, în interesul investitorilor și al altor utilizatori de informații.

În acest context, în unele state, directorilor executivi li se cere să facă aserțiuni privind existența unui control intern adecvat incluzând procese de control al riscurilor. Modelul de control intern COSO⁵ redefinește și extinde cadrul de control intern la nivelul de management al riscurilor (ERM). Rezultă că managementul este responsabil de configurarea și organizarea ERM și tot personalul ajută la implementarea lui. Consiliul de administrație supraveghează organizarea și funcționarea ERM, în timp ce funcția de audit intern asistă prin evaluări separate eficacitatea ERM. Obiectivele primare ale sistemului de control intern sunt: să asigure operațiuni eficiente și eficace; să conducă la o raportare financiară fidelă și plină de acuratețe; să conducă la conformitatea cu legile în domeniu și cu reglementările interne.

Ca elemente definitorii ale unui control intern eficace, care sunt în același timp componente ale controlului intern, menționăm: mediul în care se exercită controlul; evaluarea riscurilor; controlul activităților; informarea și comunicarea; monitorizarea.

În SUA, COSO este o organizație voluntară ce acționează în domeniul privat, destinată să îmbunătățească **calitatea raportărilor financiare** pe baza eticii în afaceri, eficacitatea controalelor interne, precum și guvernanta corporativă. COSO a fost înființată în 1985, ca o inițiativă independentă a sectorului privat, pentru a sprijini Comisia Națională Antifraudă privind Raportările Financiare, care să studieze factorii cauzali ce pot conduce la **raportări financiare frauduloase** și să dezvolte recomandări pentru companiile cotate la bursă (companii deschise sau deținute public), pentru auditorii lor independenți, pentru Comisia de Valori Mobiliare a Statelor Unite (*Securities and Exchange Commission* – SEC) și alte autorități de reglementare sau instituții educaționale.

Un alt argument în favoarea conjuncției dintre auditorii interni și contabilitate este că Comisia Națională Antifraudă privind Raportările Financiare din SUA a fost îndeaproape sponsorizată/sprjinită de cinci importante asociații profesionale din Statele Unite, și anume: Asociația Americană de Contabilitate (*the American Accounting Association*), Institutul American al Contabililor Publici Autorizați (*the American Institute of Certified Public Accountants*), *Financial Executive International*, **Institutul Auditorilor Interni** (*The Institute of Internal Auditors*) și Asociația Națională a Contabililor (*the National Association of Accountants*, în prezent – *the Institute of Management Accountants*). Comisia este pe deplin independentă față de fiecare dintre sponsori și cuprinde reprezentanți din industrie, entități publice, firme de investiții și din cadrul Bursei de Valori de la New York (*New York Stock Exchange* – NYSE).

⁴ *A se vedea:* Legea 441/2006 de modificare a Legii societăților comerciale în România, unde apare sistemul de conducere unitar și dualist (consiliul de supraveghere și directorat) și comitetele consultative (comitetul de audit, comitetul de remunerare a directorilor).

⁵ Un raport referință în domeniul controlului intern a fost emis în Statele Unite ale Americii de către Comitetul de sprijin al organizațiilor (*Committee of Sponsoring Organizations* – COSO) din cadrul Comisiei Senatoriale Treadway. Acest Cadru Integrat al Controlului Intern Organizațional, cunoscut drept modelul COSO, este un veritabil model ce furnizează o bună fundamentare a organizării sistemului de control intern și care determină astfel eficacitatea controlului intern.

4. Parametrii de evaluare a controlului intern în cadrul misiunilor de audit intern

Modelul COSO de abordare a sistemului de control intern prezintă matricea de evaluare a controlului intern de către auditorul intern, după cum urmează:

OBIECTIVELE CONTROLULUI INTERN

Componentele Controlului Intern	Eficacitatea și eficiența operațiunilor	Credibilitatea raportărilor financiare	Conformitatea cu legile și cu reglementările
Mediul de Control	x	x	x
Evaluarea Riscurilor	x	x	x
Controlul Activităților	x	x	x
Informare și Comunicare	x	x	x
Monitorizare	x	x	x

În ceea ce privește **evaluarea riscurilor**, factorii care reflectă efectiv cerințele de management al riscurilor sunt următorii: *predefinirea obiectivelor organizaționale, comparabilitatea obiectivelor, identificarea riscurilor în atingerea obiectivelor, rationamentul după care riscul este considerat critic, determinarea acțiunii de reducere a riscurilor.*

Concluzii: auditul intern contribuie la creșterea calității raportărilor financiare, folosind informații contabile, drept pentru care se consideră aducător de plusvaloare. Triunghiul configurat de *Eficiența și eficacitatea operațiunilor–Credibilitatea(calitatea) situațiilor financiare–Conformitatea* reprezintă pentru auditul intern criteriile de evaluare a calității managementului. Calitatea informațiilor financiare este dată în mod implicit de *Eficiența și eficacitatea operațiunilor* și de *Conformitatea* acestora cu reglementările. Vehicolul de comunicare către exteriorul companiei a calității operațiunilor – măsurată prin eficacitatea, eficiența și conformitatea tranzacțiilor și operațiunilor aferente – este setul de documente ce constituie situațiile financiare. Dacă eficacitatea ține de atingerea obiectivelor companiei, dacă eficiența poate fi influențată de competiția economică, conformitatea exprimă legalitatea și etica în afaceri. Toate exprimă *calitatea* actului managerial, devotamentul managerilor față de acționari și alinierea interesului acestora la interesul investitorilor (prezenți și potențiali) de a maximiza valoarea întreprinderii/companiei. Iată cum auditul intern, deși este un proces ce apelează la date și informații multidisciplinare, grupează aceste date pe cele 3 criterii, dintre care primul și ultimul privesc și folosesc date interdisciplinare (financiare și nefinanciare), pe când credibilitatea situațiilor financiare privește și folosește, în același timp, date cu precădere financiare. Rezultă că informațiile financiare reprezintă structura de bază în evaluarea managementului, fapt ce ne îndreptățește să credem că auditul intern, ca verigă de bază a guvernantei corporative, interpusă între conducerea superioară și conducerea executivă, utilizează în mare măsură informații financiare produse de contabilitate. Mergând mai departe, dacă sistemul contabil corporativ utilizat este eficace, eficient și conform/corespunzător cu normele și standardele aplicabile, atunci și eficacitatea și eficiența auditului intern poate fi notată. Între contabilitate și auditul intern apare o legătură de determinare calitativă. Informațiile contabile de calitate conduc la proceduri de audit intern eficace și eficiente, derulate în timp și cu parcurgerea cerințelor standard. Dacă contabilitatea nu elaborează situații și date de calitate (trunchiate, incomparabile, neinteligibile), procedurile de audit intern devin greoaie, apar întârzieri și costuri suplimentare. În orice caz, misiunile de audit intern se focalizează pe cele 3 criterii de apreciere a componentelor sistemului de control intern, între care credibilitatea și calitatea situațiilor financiare asupra cărora se pronunță, făcând recomandări conducerii și propunând ajustări.

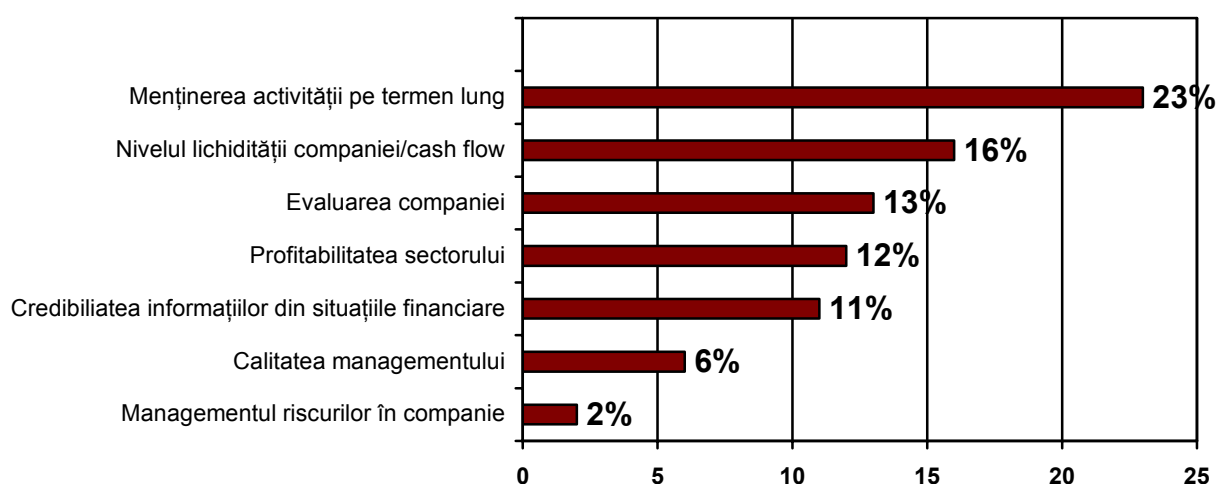
5. Cercetări actuale privind credibilitatea raportărilor financiare

Interesul pentru credibilitatea situațiilor financiare ca documente contabile de sinteză este mare, în primul rând la nivelul managerilor corporațiilor și fondurilor de investiții. Faptul că managerii au nevoie de informații credibile este demonstrat de studii recente. Un prestigios organism profesional a publicat un studiu privind încrederea investitorilor în situațiile financiare auditate, studiu ce relevă importanța auditului financiar

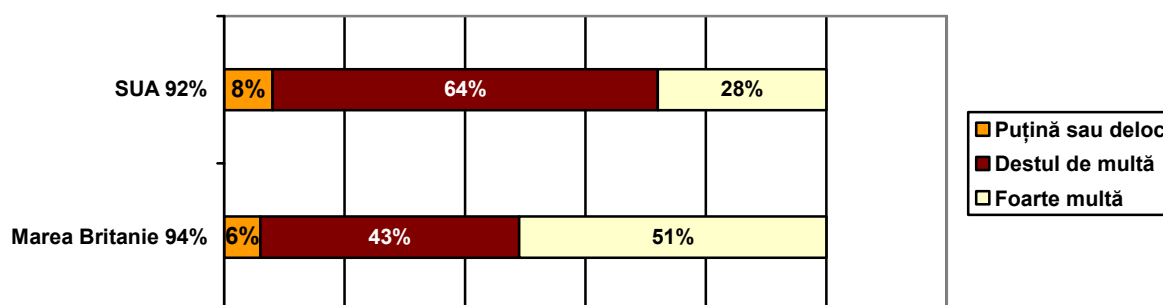
într-o lume și într-o epocă în care investiția depinde de calitatea informației. Astfel, **Institutul Contabililor Autorizați din Anglia și Țara Galilor (ICAEW)** a publicat în mai 2007 un **sondaj**⁶ adresat managerilor fondurilor de investiții din Marea Britanie și din Statele Unite ale Americii. Au răspuns 200 de manageri, 25% dintre aceștia administrând fonduri de peste 50 miliarde £, reflectând importanța situațiilor financiare auditate și încrederea investitorilor. Din acest studiu se desprind factorii determinanți în luarea deciziilor: prezumția de continuare a activității; creșterea fluxurilor de numerar/trezorerie (cash-flows); prețul bursier al acțiunilor sau evaluarea companiei pe baza cursului bursier; credibilitatea situațiilor financiare.

Câteva dintre întrebările sondajului au fost următoarele:

1. **Ce considerați că este cel mai important pentru dumneavoastră în luarea deciziei de a investi în anumite companii?** Răspunsul este redat în graficul de mai jos, în care observăm credibilitatea informațiilor, calitatea managementului și managementul riscurilor, care sunt în același timp misiuni de audit intern:

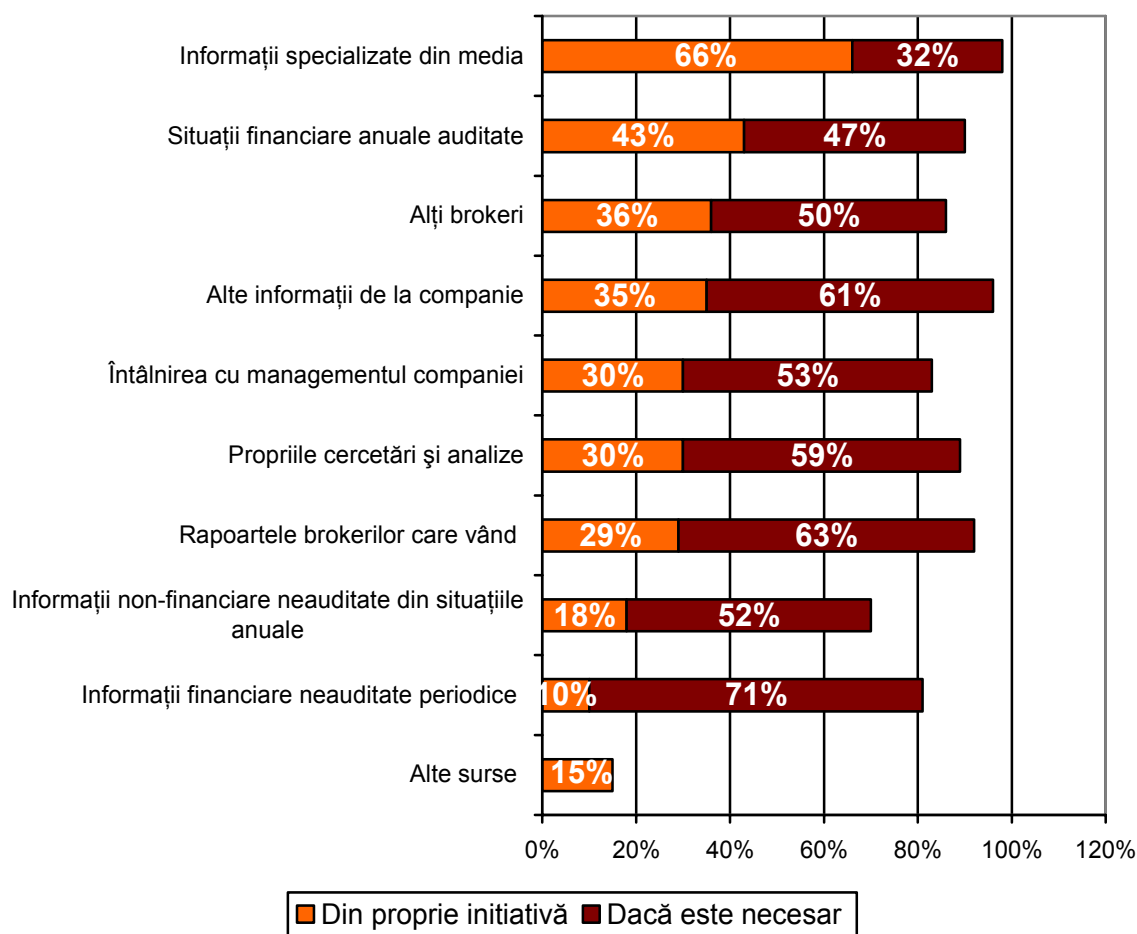

2. **Câtă încredere aveți în situațiile financiare auditate?** Au răspuns 92% din managerii din SUA și 94% din cei din Marea Britanie, iar răspunsul este redat în graficul de mai jos:

3. **Ce surse de informații folosiți?** Răspunsul este redat în graficul ce urmează, în care observăm că managerii folosesc în proporție de 43% informații din situații financiare auditate:

⁶ Nugent Michael. *Sustainability Reporting. An External Audit Perspective*, ICAEW Survey May 2007.

Concluzii: cu cât mai inițiați sunt managerii în governanța corporativă, cu atât ei devin mai interesați de credibilitatea informațiilor financiare, pentru că ei cunosc rolul proceselor de conducere, al controlului intern, al auditului intern și chiar al auditului financiar în șlefuirea prin politici și ajustări specifice a informațiilor contabile și financiare date publicității.

6. Momente critice din punct de vedere financiar și rolul informării financiare și al calității informațiilor contabile difuzate

În istoria Statelor Unite ale Americii regăsim două momente de reformă legislativă ca răspuns la cauzele crizei financiare din 1929-1933 și ca răspuns la cauzele recentelor scandaluri corporative din 2001. În prezent, se așteaptă măsuri de limitare a efectelor crizei financiare a creditelor fără garanție (*subprime loans*). Este evident că impunerea unor limite, a unor reguli cu efect financiar presupune creșterea rolului controlului intern sau extern și reforma sistemelor de evidență contabilă. În toate cazurile, vom încerca să argumentăm legătura inseparabilă dintre contabilitate și control intern /audit intern.

I. Un prim moment critic s-a înregistrat în anii 1929-1933. Ca răspuns la marea criză economico-financiară, în America în perioada 1933-1934 s-a emis *Securities Acts*⁷ ce a urmărit două obiective: (1) să impună primirea de către investitori de informații contabile relevante privind titlurile de valoare tranzacționate pe piața de capital și (2) să interzică fraudele ocazionate de vânzarea acțiunilor sau a altor titluri oferite public. Sub aceste reglementări un emitent ce oferă titluri de valoare spre vânzare trebuia să furnizeze investitorilor potențiali suficiente informații despre emitent și natura titlurilor, așa încât deciziile investiționale să fie luate în cunoștință de cauză. Drept pentru care legea cerea ca emitenții de acțiuni și alte titluri să publice în mod

⁷ Setul legislativ federal din 1933-1934 a fost primul care a reglementat tranzacționarea în mod public a titlurilor de valoare și cuprindea, între altele, *Glass-Steagall Act of 1933*, ce a instituit *Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC)* în Statele Unite și prevedea o serie de reforme în domeniul bancar privind controlul speculațiilor bursiere.

transparent informațiile semnificative de natură financiar-contabilă. Transparența informațiilor financiar-contabile este de natură să descurajeze comportamentul lipsit de etică al emitenților de valori mobiliare și al intermediarilor pe piața de capital. Transparența informațiilor financiare a fost îndeplinită și prin înregistrarea titlurilor de valoare la autoritatea de reglementare a pieței de capital *Securities and Exchange Commission* (SEC), acesteia revenindu-i rolul de supraveghere a pieței de valori mobiliare. *Glass-Steagall Act* din 16 iunie 1933, numită oficial legea bancară din 1933, a impus băncilor separarea în bănci comerciale și bănci de investiții și a înființat *Federal Deposit Insurance Corporation* pentru asigurarea depozitelor bancare.

La baza acestor reglementări cu impact major în timp, dar și în spațiu⁸, au stat cauzele crizei financiare între care **și o problemă de organizare contabilă, de control intern și de management al riscurilor**. Băncile se angajau în tranzacții bursiere de natură speculativă având drept sursă depozitele clienților, în perioada în care prețul bursier al titlurilor de valoare a scăzut drastic datorită îndepărtării prețului bursier al acțiunilor de valoarea reală și chiar valoarea contabilă. Aceasta a fost cauza falimentelor bancare din Statele Unite din acea perioadă, falimente ce s-au propagat la nivelul clienților băncilor și au accentuat recesiunea. Deci, criza din 1929-1933 a fost datorată îndepărtării valorii bursiere a acțiunilor de valoarea contabilă (presupusă reală). Saturația consumului de bunuri de folosință îndelungată a fost prima cauză a crizei, iar lichiditatea și volatilitatea pieței de capital prin speculații necontrolate a fost a doua cauză. Prețul bursier are întotdeauna o componentă de piață ce ține de cerere și ofertă, iar în condițiile în care cererea sau oferta este stimulată prin surse financiare necontrolate (ale deponenților, și nu ale băncilor ce acționau ca intermediari pe piața de capital), prețul nu mai poate fi obiectiv. Or, este știut că piețele financiare sunt eficiente dacă sunt lichide (caracterizate prin volume mari de titluri tranzacționate) și volatile (caracterizate prin prețuri fluctuante). **În concluzie**, lichiditatea furnizată necontrolat și neobiectiv duce la o volatilitate fictivă.

II. Al doilea moment critic din punct de vedere financiar în istoria SUA cu efect la nivel global îl constituie recentele scandaluri corporative ce au început la finele anului 2001 și care au grabit căderea piețelor financiare în 2002. Congresul American a fost determinat să reformeze legislația din Statele Unite în domeniul corporativ. Ca răspuns la scandalurile privind contabilitatea unor mari corporații, precum Enron, Tyco International, Adelphia, Peregrine Systems și WorldCom, a fost emisă legea *Sarbanes-Oxley* (prescurtat *Sarbox* sau *SOX*) din 30 iunie 2002, denumită Legea reformei contabilității companiilor listate la bursă și a protecției investitorilor (*Public Company Accounting Reform and Investor Protection Act*). Aceste scandaluri au fost în fapt niste fraude ce au costat investitorii miliarde de dolari, în timp ce prețul bursier al companiilor afectate a căzut, iar încrederea publicului în piața valorilor mobiliare a scăzut considerabil. Noua lege stabilește noi reguli pentru consiliile de administrație ale companiilor listate la bursă (deținute public), noi reguli de conducere executivă (*low management*) și noi reguli de contabilitate pentru companiile de interes public din punct de vedere investițional. Nu se aplică și companiilor închise din punct de vedere al capitalului, adică deținute în mod privat (*privately held companies*). Susținătorii legii consideră că aceasta joacă un rol important pentru restaurarea încrederii publice în bursele de valori și în consolidarea rolului controlului contabil al corporațiilor (*strengthening corporate accounting controls*). Oponenții legii reclamă că aceasta reduce competitivitatea companiilor americane în favoarea operatorilor economici străini (*Opponents of the bill claim that it has reduced America's international competitive edge against foreign financial service providers, claiming that SOX has introduced an overly complex and regulatory environment into U.S. financial markets*). Legea SOX înființează Consiliul de Supraveghere a Contabilității Companiilor Listate la Bursă (*Public Company Accounting Oversight Board, PCAOB*) cu rol de supraveghere publică, de reglementare, inspecție și disciplinare a firmelor de contabilitate ce efectuează misiuni de audit asupra companiilor de interes public. Legea acoperă aspecte legate de independența auditorilor financiari, de guvernanta corporativă (rolul comitetelor consultative, între care cel de audit), de aprecierea controlului intern și întărirea transparenței financiare prin credibilitatea raportărilor financiare. Legea Sarbanes-Oxley, adoptată în 2002, este o reacție la marile scandaluri financiare care au zguduit companii de renume din SUA și au dus la pierderea încrederii publicului în practicile expertizelor contabile și în cifrele raportate de companii. Prin urmare, Legea Sarbanes-Oxley stabilește standarde mai riguroase privind contabilitatea, auditul și responsabilitățile

⁸ Legea bancară nr.58/1998 din România, chiar și înainte de armonizarea cu *aquis-ul comunitar* prin OUG 99/2006 aprobată prin Legea 227/2007, stabilea ca investițiile de portofoliu să fie separate din punct de vedere patrimonial și contabil de activitatea comercială a băncilor.

consiliilor de administrație. Noile cerințe de guvernare corporatistă, impuse în businessul american de marile falimente din ultima perioadă, au avut efecte asupra celor mai mari companii și auditori din lume. De exemplu, *General Electric* a anunțat cheltuieli de 30 de milioane de dolari pentru regulile de control intern impuse prin documentul Sarbanes-Oxley, legea dominantă a guvernării corporatiste, potrivit *Financial Times*. Conform *AMR Research*, în 2005 cheltuielile pentru respectarea normelor Sarbanes-Oxley au atins în 2005 cifra de 6,1 miliarde de dolari, cu 28 de procente alocate chetuielilor tehnologice și alte 29 de procente alocate consultanței externe. Legea impune companiilor străine listate pe piețele financiare americane să-și întărească modalitățile de audit intern. Legea Sarbanes-Oxley și „*Health Information Portability and Accountability Act*” lansează noi probleme în domeniul managementului datelor, deoarece companiile se expun riscului de a primi amenzi sau de a fi acționate în justiție pentru nerespectarea legilor. Legea Sarbanes-Oxley introduce cerința de a face dovada unde s-au transmis datele și cine le-a accesat, apoi de a readuce datele la starea de dinaintea ultimei accesări. Pe măsură ce datele devin din ce în ce mai legate unele de altele, soluțiile specifice pentru anumite aplicații în ideea respectării cadrului legislativ nu vor reuși să rezolve problema, deoarece există mai multe situații în care informațiile se pot afla în aplicații specifice la fel de bine ca și într-un email. Documentul include cerințe privind obligativitatea existenței și evaluării periodice a planului de asigurare a continuității operaționale și implicarea managementului în aceste activități. Legea în sine este un document amorf, îți spune „să ai control”, dar nu și ce controale, sau cum să le folosești. De aceea, prevederile ei trebuie aliniată cu prevederile standardelor de securitatea informațiilor. Astfel, standardul ISO/IEC 17799, în secțiunea 14 cu titlul „Business Continuity Management”, descrie relația dintre planul de recuperare în caz de dezastre, managementul continuității operațiunilor, planul pentru situații de criză, de la analiză și documentare, până la testarea periodică a acestor planuri. Sunt definite controale destinate minimizării impactului incidentelor de securitate care au loc chiar în condițiile în care s-au aplicat măsuri preventive. Pentru a răspunde provocărilor constante privind asigurarea respectării normelor în vigoare, companiile de dimensiuni mari nu trebuie să se mai concentreze pe mentalitate „odată pentru totdeauna”, ci pe asigurarea unei conformități susținute. Începem să observăm eforturi legislative în această direcție și în alte țări, cum ar fi Marea Britanie și alte state membre ale UE. Aici se discută aducerea unor amendamente legii companiilor, care să vizeze securitatea datelor. Considerăm că pe măsură ce parlamentele țărilor vor începe să creeze legi în legătură cu tehnologia informațiilor, vom vedea și o mai mare atenție acordată securității datelor. Legea SOX, prin secțiunea 404 *Assessment of internal control*, cere managementului și auditorului extern să raporteze asupra adecvării controlului intern la cerințele de raportare financiară. Rapoartele trebuie să afirme responsabilitatea managementului privind stabilirea și menținerea unor proceduri și structuri de control privind raportările financiare. Raportul trebuie să mai conțină și evaluarea, la finele celui mai recent an fiscal, a eficacității procedurilor de control și a structurilor de control privind aspectele legate de raportarea financiară. Acest aspect din lege este cel mai costisitor în aplicare, pentru că implementarea controalelor interne necesită eforturi și costuri enorme ca documentare și testare manuală sau automată a controalelor. Aprecierea (evaluarea) controlului intern se realizează și prin misiunile de audit intern de asigurare asupra credibilității raportărilor financiare.

Din cele de mai jos observăm cum legea SOX arată cum se completează reciproc controlul intern, auditul intern și contabilitatea. Legea cere controalelor interne să asigure acuratețea întocmirii situațiilor financiare și transparența acestora prin difuzarea lor către public. Se cere, de asemenea, ca rapoartele cerute de Comisia valorilor mobiliare (SEC în SUA) să fie date în timp util pentru ca deciziile investitorilor să nu sufere prin lipsă de fundamentare și dezinformare.

III. În prezent, se derulează o criză financiară de lichiditate ce a pornit tot din SUA. Putem argumenta legătura dintre contabilitate și audit intern prin intermediul credibilității situațiilor financiare. De fapt, creditele fără garanții (evidențiate în afara bilanțului ca angajamente primite – *off balance sheet transactions*) au cauzat criza de lichiditate, pentru că nu au fost suficient de bine prezentate în situațiile financiare date publicității. Analiza situațiilor financiare pe anul 2007 publicate în raportul anual al *Fannie Mae*, una dintre cele mai importante companii cu rol de bancă ipotecară în SUA, este relevantă. Justa prezentare a valorii garanțiilor ipotecare în situațiile financiare putea să prevină căderea burselor de valori americane. De ce? Pentru că valoarea portofoliului de credite ipotecare trebuia să fie mai mare sau cel puțin egală cu valoarea titlurilor ipotecare emise de către banca ipotecară pentru a se împrumuta prin bursa de valori. Vehiculul

investițional în cazul Fannie Mae este titlul ipotecar numit *Mortgage Backed Securities* (MBS). În condițiile în care investitorii au primit semnalul că bancile nu mai primesc la timp creditele ipotecare, prețul bursier al MBS a scăzut brusc, iar cei ce dețineau cantități masive de MBS în scop speculativ au constatat pierderea lichidităților aferente cumpărării. În concluzie, și în acest caz, calitatea informării publicului investitor cu informații financiare privind situațiile financiare, ca documente contabile de sinteză, se află la originea crizei de lichiditate actuală. Dovadă stau cercetările efectuate de noi asupra situațiilor financiare publicate de această companie la finele anului 2007, din care rezultă cum aceasta contribuie la fenomenul globalizării prin credibilitatea și imaginea sa urmare a rezultatelor sale obținute în peste șaptezeci de ani de existență. Indicatorul ce exprimă aceste aspecte este valoarea titlurilor MBS emise de Fannie Mae achiziționate și deținute de terțe părți de pe tot mapamondul. Evoluția acestuia în ultimii ani arată o creștere de 35%, respectiv, de 19%, așa cum apare în tabelul de mai jos:

	2007	2006	%
Titluri MBS Fannie Mae emise și achiziționate de terțe părți în calitate de investitori (mlrd. \$)	563,648	417,471	35
Titluri MBS Fannie Mae deținute de terțe părți în calitate de investitori (mlrd. \$)	2,118,909	1,777,550	19

Datorită creditelor *subprime*, rezultatele acestei companii de succes au scăzut dramatic în anul 2007, așa cum apare în tabelul de mai jos:

2003 profit	2004 profit	2005 profit	2006 profit	2007 pierdere
\$8,081 mlrd.	\$4,967 mlrd.	\$6,347 mlrd.	\$4,059 mlrd.	\$(2,050 mlrd.)

Un credit *subprime* este un credit dat unui debitor cu un profil de risc mai mare decât principalul și dobânda aferentă. Ca rezultat al existenței riscului, debitorii *subprime* sunt expuși, fără garanții suficiente, unei probabilități mari să nu poată rambursa. Riscul de credit se extinde devenind și risc de lichiditate. Măsura de protecție a fost numai evidențierea separată a acestor credite. Valoarea portofoliului de credite a devenit din ce în ce mai mică, pe măsură ce creditele nu se mai rambursau la timp. Garanția titlurilor ipotecare tranzacționate la bursa de valori a devenit nulă, fapt ce a determinat căderea burselor de valori americane. Fenomenul lipsei de lichidități s-a propagat la nivel global, cu efecte greu de estimat în plan economic și social.

7. Cercetări actuale privind rolul auditului intern în transparența informărilor financiare, eficiența controalelor interne și comportamentul etic în afaceri

În trecut, în limitarea efectelor crizelor financiare nu se puneau accent pe rolul auditului intern. În zilele noastre, tot mai mulți autori și specialiști privesc către funcția de audit intern și șeful compartimentului de audit intern ca parte a soluțiilor de prevenire prin îmbunătățirea sistemului de raportare (informare) financiară, a sistemelor de control intern și a comportamentului etic în afaceri. Problema privind rolul critic al auditului intern impune managementul corporativ să se schimbe și să demonstreze credibilitatea actelor de conducere. Rolul profesioniștilor în audit intern devine semnificativ. Recent, urmarea legii SOX, bursa de valori de la New York (NYSE) a anunțat că toate companiile listate trebuie să înființeze funcția de audit intern. Acest fapt denotă recunoașterea semnificației activităților și misiunilor de audit intern. Institutul Auditorilor Interni (IIA) a devenit factorul de promovare și susținere efectivă a guvernantei corporative și a raportării/informării financiare credibile. Consiliul de Conducere (*Board of Trustees*) al Fundației de Cercetare a IIA⁹ crede cu fermitate că comunitatea academică poate aduce o contribuție semnificativă la dezvoltarea profesiei de auditor intern la nivel global – internațional. Astfel, a fost inițiat un proiect de cercetare numit *Research Opportunities in Internal Auditing* (ROIA). Această inițiativă de cercetare reprezintă primul pas în angajarea Consiliului de Conducere al IIA Research Foundation alături de liderii comunității academice din domeniul contabilității. Prin aceasta, cei implicați cred cu tărie că cercetările academice de bază și cele aplicative pot furniza instrumente de influențare a gândirii altor universitari, practicieni, lideri din lumea corporativă, politicieni, studenți și publicul în general.

⁹ Co-editorii ROIA Andrew Bailey și Sridhidar Ramamoorti sunt membri ai IIA Research Foundation Board of Trustees, iar autorul Larry Rittenberg este Președintele IIA Research Foundation Board of Trustees.

Concluzia generală: contabilitatea și auditul intern sunt menite să asigure cele mai bune sisteme de raportare financiară, în folosul îmbunătățirii guvernantei corporative ca set de principii ce influențează corectitudinea și comportamentul etic în afaceri.

Bibliografie:

1. Elena Dobre. Parametrii de evaluare a controlului intern în cadrul misiunilor de audit intern // CAFR, 2008, nr.1.
2. Elena Dobre, Maria Mirela Dobre. Fannie Mae and American Mortgage Backed Securities – a benchmarking and a new challenge for Romanian Banks. Virtual Presentation 12th IBIMA Conference Creating Global Economies through Innovation and Knowledge Management, KUALA LUMPUR June 08-09 2009.
3. Irvin N. Gleim. Internal Audit's Role in Governance, Risk, and Control. - Eleventh Edition, Gleim Publications, Inc. 2004.
4. Irvin N. Gleim. Conducting the Internal Audit Engagement. - Eleventh Edition, Gleim Publications, Inc. 2004.
5. Jacques Renard. Teoria și practica auditului intern. / Traducerea Ministerului Finanțelor, 2003.
6. Research Opportunities in Internal Auditing – Research Monography. - The Institute Of Internal Auditors Research Foundation, 2003.
7. Sawyer's Auditing. - The Institute Of Internal Auditors, 2005.
8. CAFR Hotărârea nr.88/ 19 apr 2007 pentru aprobarea Normelor de audit intern.

Surse Internet:

www.cafr.ro/

www.theia.org

www.coso.org

www.fannie.mae/

Prezentat 29.03.2010